

2.1 Powstanie styczniowe

1. Geneza powstania

- Po klęsce w wojnie krymskiej Cesarstwo rosyjskie weszło w okres zwany **odwilżą posewastopolską**:
 - zniesiono stan wojenny
 - wprowadzono amnestię dla zesłańców
 - złagodzano cenzurę
- Wśród Polaków obudziły się nadzieje na zmiany polityczne i społeczne. W środowisku młodzieży inteligenckiej odżyły idee niepodległościowe. Ukształtowały się dwa stronnictwa polityczne:
 - białych** – stawiających na działalność legalną i kompromis z zaborcą,
 - czerwonych** – głoszących hasło zbrojnego powstania.
- Od początku **lat 60. XIX w.** odbywały się liczne manifestacje w Warszawie, a później również w innych dużych miastach. Początkowo ograniczały się do nabożeństw w kościołach, lecz z czasem przerodziły się w masowe manifestacje.
- Czerwiec 1860 r.** – demonstracja przy okazji pogrzebu generałowej Katarzyny Sowińskiej – znanej działaczki społecznej.
- W następnych miesiącach organizowano dalsze manifestacje w rocznice ważnych dla Polaków wydarzeń.
- 27 lutego 1861 r.** podczas demonstracji w Warszawie, na skutek interwencji rosyjskich służb, zginęło **5 manifestantów**. W celu złagodzenia antyrosyjskich nastrojów, car zgodził się na mianowanie w **marcu 1861 r.** dyrektorem Komisji Wyznań i Oświecenia Publicznego hrabiego **Aleksandra Wielopolskiego**. Odwołał on wszystkich Rosjan z najważniejszych stanowisk i zastąpił ich Polakami. Był jednak przeciwnikiem działań konspiracyjnych i prowadził ugodową politykę wobec caratu.
- Fala patriotycznych protestów rozlała się po całym Królestwie Polski. W **październiku 1861 r.** władze wprowadziły stan wojenny, a najbardziej aktywnych działaczy aresztowano. Wielopolski podał się do dymisji. Ożywiły się środowiska **białych i czerwonych**. Czerwoni powołali **Komitet Miejski**, dążący do powstania.

Stronnictwa polityczne w przededniu wybuchu powstania styczniowego

	„Biali”	„Czerwoni”
Liderzy	Andrzej Zamoyski, Leopold Kronenberg, Marian Langiewicz	Stefan Bobrowski, Jarosław Dąbrowski, Zygmunt Padlewski
Program	<ul style="list-style-type: none">Dążenie do niepodległości przy wykorzystaniu legalnych metod.Powstanie zbrojne to ostateczność.Zabieganie o poparcie Francji i Wielkiej Brytanii jako warunku powodzenia powstania.Uwłaszczenie chłopów po wypłaceniu odszkodowań właścicielom ziemskim.	<ul style="list-style-type: none">Hasła radykalne – jedyną metodą odzyskania niepodległości to powstanie zbrojne.Uwłaszczenie chłopów w Królestwie Polskim to sposób na zapewnienie poparcia chłopstwa dla powstania narodowego.Zaangażowanie w powstanie zbrojne wszystkich grup społecznych.Przeprowadzenie w Królestwie Polskim zmian demokratyzujących życie polityczne.
Działalność	<ul style="list-style-type: none">Siatka konspiracyjna obejmująca ziemian, mieszczan i inteligencję.Ośrodek kierowniczy – Dyrekcja Krajowa.	<ul style="list-style-type: none">Od 1861 r. powoływanie tajnych organizacji mających przygotować powstanie narodowe.

2. Wybuch powstania styczniowego

- Na **początku 1862 r.** nieco złagodzano napiętą sytuację w Królestwie Polskim. W czerwcu car powołał **Rząd Cywilny**, na którego czele stanął **Aleksander Wielopolski**.
- Wielopolski prowadził swoją politykę w porozumieniu z Rosją, przez co w radykalnych środowiskach był uznawany za zdrajcę.
- Czerwoni nadal przygotowywali się do powstania. Rozszerzyli siatkę konspiracyjną i nawiązali współpracę z działaczami rosyjskimi.
- Komitet Miejski przekształcił się w Komitet Centralny Narodowy. Ważną rolę w nim odegrał **Jarosław Dąbrowski**, jednak został aresztowany w sierpniu 1862 roku i uwięziony w cytadeli warszawskiej.
- Aleksander Wielopolski postanowił przeciwdziałać radykalizacji nastrojów w Królestwie Polskim. Zarządził pobór do wojska carskiego – **branke**. Dotyczyła ona głównie około 10 tys. młodych mężczyzn podejrzewanych o działalność spiskową.
- Powstańcy otrzymali jednak wcześniej wiadomość o planowanej brance i części z nich udało się uciec z Warszawy i schować w okolicznych lasach.
- **22 stycznia 1863 r.** – przekształcenie Komitetu Centralnego Narodowego w **Tymczasowy Rząd Narodowy**. Mimo panującej zimy, ogłosił on manifest wzywający wszystkich Polaków do walki z zaborcą. Tego dnia rozpoczęło się powstanie zwane **styczniowym**.